

**Відокремлений структурний підрозділ
«Харківський торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету»**

Циклова комісія економіки, управління та адміністрування

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

	Громадянське суспільство <small>повна назва навчальної дисципліни</small>
для підготовки здобувачів освіти ступеня	фаховий молодший бакалавр <small>фаховий молодший бакалавр, молодший бакалавр, бакалавр</small>
галузі знань	07 Управління та адміністрування <small>шифр і назва галузі знань</small>
спеціальності	072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок <small>код і найменування спеціальності</small>
освітньо-професійна програма	 <small>назва освітньо-професійної програми</small>
статус дисципліни	обов'язкова <small>обов'язкова/вибіркова</small>

Харків, 2023 рік

Розробник: Резенкіна Наталія Олександрівна, викладач циклової комісії економіки, управління та адміністрування, спеціаліст вищої категорії

Гарант освітньо професійної програми: Нагорна Ірина Володимирівна, викладач циклової комісії економіки, управління та адміністрування, спеціаліст вищої категорії, кандидат економічних наук

Програму обговорено та схвалено на засіданні циклової комісії економіки, управління та адміністрування, протокол від 01.09.2023 р. № 1.

Голова циклової комісії

Марина МЕЛЬНИЧУК

Програму розглянуто та затверджено на засіданні методичної комісії, протокол від 01.09.2023 р. № 1.

Голова методичної комісії

Олена ЗОЛОТУХІНА

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма навчальної дисципліни «Громадянське суспільство» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахових молодших бакалаврів спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок галузі знань 07 Управління та адміністрування.

Предметом навчальної дисципліни є закономірності та принципи формування громадянського суспільства, основні інститути громадянського суспільства, його базові цінності та їх роль у сучасному суспільстві.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення навчальної дисципліни ґрунтується на знаннях суспільствознавчого спрямування, отриманих на попередніх рівнях здобуття освіти, та є підґрунтям вивчення дисциплін «Правове регулювання професійної діяльності», «Основи організаційної поведінки та бізнес-комунікацій».

Метою викладання навчальної дисципліни є формування у здобувачів освіти розгорнутого уявлення про громадянське суспільство та права людини.

Мета навчальної дисципліни «Громадянське суспільство» визначає такі її завдання:

- розкрити основні положення теорії громадянського суспільства, його сутність, ознаки, структуру, виявити співвідношення громадянського суспільства і держави;

- визначити сутність поняття свободи як ключової ідеї громадянського суспільства, розкрити специфіку правового регулювання та його значення для розвитку громадянського суспільства, механізмів захисту прав людини;

- проаналізувати діалектику розвитку та співвідношення процесів управління та самоврядування у громадянському суспільстві, проблеми сучасної демократії та шляхи їх розв'язання, формувати вміння аргументовано обстоювати власну точку зору з позицій розуміння взаємозв'язку між правовою державою та громадянським суспільством;

- схарактеризувати особливості взаємодії людей у багатоманітному соціокультурному просторі з урахуванням вимог толерантності та неприпустимості дискримінації;

- розкрити основні форми громадянської активності та фактори розвитку різних систем громадянського суспільства;

- виробляти вміння будувати професійну та буденну діяльність, виходячи з розуміння глобальності проблеми розвитку громадянського суспільства;

- розвивати вміння аналізувати процеси становлення громадянського суспільства та культури громадянськості в Україні та в інших країнах світу, виклики світовому порядку та демократичним цінностям, спричинені збройною агресією РФ проти України.

2. ЗАПЛАНОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Навчальна дисципліна забезпечує досягнення таких **результатів навчання**:

РН 1. Знати свої права як члена суспільства, розуміти цінності громадянського суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України.

РН 15. Виявляти навички самостійної роботи та роботи в команді, демонструвати гнучке мислення, відкритість до нових знань.

Навчальна дисципліна спрямована на формування у здобувачів освіти таких **компетентностей**:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Демократичне суспільство та його цінності

Демократична держава. Поняття, форми та принципи демократії. Гендерна демократія. Ідеали та цінності демократії. Демократія як політичний режим та народовладдя. Вибори як інструмент демократії. Види виборчих систем в Україні. Принципи виборчого права в демократичній державі. Етапи виборчого процесу. Політичні партії. Еволюція уявлень про громадянське суспільство. Суть, атрибути і функції громадянського суспільства. Поняття місцевого та територіального громадського самоврядування. Людина і громада. Громадянська участь у житті суспільства. Форми соціальної активності громадян у межах владних інституцій. Волонтерська діяльність. Заклад освіти – простір демократії. Молодіжні громадські об'єднання. Свобода асоціацій. Молодіжні соціальні проекти.

Тема 2. Права і свободи людини

Людська гідність та права людини. Витоки гуманізму. Гідність і совість. Рівноправність. Охорона й захист людської гідності. Еволюція прав людини. Покоління прав людини. Майбутнє прав людини. Права і свободи людини. Групи прав і свобод людини. Борці за права людини. Людина і держава. Концепції взаємовідносин «людина-держава». Права і свободи людини та

відповідальність держави за їх дотримання, гарантування та захист. Обов'язки громадянина. Права дитини. Поняття прав дитини. Конвенція ООН про права дитини. Захист прав дитини. Механізм захисту прав людини. Порушення прав людини. Механізм захисту прав людини. Національні механізми захисту прав людини та їх класифікація. Міжнародні та Європейські стандарти захисту прав людини. Правозахисні організації.

Тема 3. Людина в соціокультурному просторі

Соціум. Соціальна структура сучасного соціуму. Дестабілізуючий вплив на соціальну структуру суспільства. Соціальні нерівності. Соціальні цінності та згуртованість. Соціокультурна багатоманітність. Різноманітність та полікультурність. Мультикультуралізм. Ефективна комунікація. Роль спілкування в житті людини та суспільства. Комунікація. Конфлікти та їх виникнення. Основні шляхи розв'язання конфліктів. Стереотипи та їх подолання. Упередження та дискримінація. Види упереджень. Толерантність та наслідки порушення принципу толерантності. Забобони та шляхи їх подолання у демократичному суспільстві.

Тема 4. Особистість та її ідентичність

Що таке людина. Індивід, особа та громадянин. Різні «виміри» людини. Взаємозв'язок між людиною та суспільством. Індивідуальність, ідентичність та самовизначення. Самоідентифікація. Життєві цінності, самореалізація та особистий розвиток. Мобільність та адаптивність. Значення адаптивності для самореалізації людини. Види мобільності та їх значення. Соціалізація особистості, поняття та етапи соціалізації. Культура, субкультура та контркультура. Неформальні організації та їх значення для формування соціалізації особистості. Прояви антигромадської поведінки як негативний чинник субкультур. «Ресоціалізація» особистості та її наслідки. Партнерські стосунки в сім'ї, трансформація моделей сім'ї. Моделі сучасних сімей та основні функції сучасної сім'ї.

Тема 5. Світ інформації та мас-медіа

Комунікація, інформація, медіа. Поняття медіа та мас-медіа, їхня роль у сучасному світі. Медіатекст як насій інформації. Різновиди медіа. Вплив медіа на суспільство та людину. Медіа і демократія. Функції мас-медіа в політичному житті демократичного суспільства. Етика мас-медіа. Цензура та замовні матеріали. Реклама. Свобода, етика і відповідальність. Свобода слова. Маніпулятивний вплив медіа. Маніпуляції в медіапросторі та як їх розпізнати. «Мова ворожнечі». Перевірка достовірності інформації в мас-медіа. Факти і судження, авторство медіатексту. Критичне сприйняття та протидія маніпуляціям мас-медіа. Інтернет, безпека та приватність в інтернеті, права та особливості захисту прав людини в Інтернеті. Кіберзлочинність та шляхи боротьби із нею.

Тема 6. Взаємодія громадян і держави в досягненні суспільного добробуту

Економіка як задоволення потреб людини. Процеси, що забезпечують задоволення потреб. Види економічних благ (дарові, економічні, інвестиційні

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Демократичне суспільство та його цінності

Питання 1. Поняття і умови функціонування демократії.

Питання 2. Правова держава і демократія.

Питання 3. Державний устрій України.

Питання 4. Демократія як система збалансування сил та інтересів і громадянське суспільство як її умова.

Питання 5. Принципи виборчого права в демократичній державі.

Питання 6. Принципи і цінності демократії.

Тема 2. Права і свободи людини

Питання 1. Міжнародні стандарти основних прав людини.

Питання 2. Класифікація прав людини. Різноманітність підходів.

Питання 3. Негативні і позитивні права людини.

Питання 4. Соціальні, культурні та екологічні права людини.

Питання 5. Система обов'язків громадян України.

Питання 6. Правова свобода як фундаментальна засада побудови громадянського суспільства.

Тема 3. Людина в соціокультурному просторі

Питання 1. Правила ефективного спілкування.

Питання 2. Гендерні особливості міжособистісних конфліктів.

Питання 3. Типи дискримінацій.

Питання 4. Вплив дискримінаційних стереотипів в питаннях трудових правовідносин.

Питання 5. Американський та канадський досвід оптимізації міжнаціональних відносин.

Питання 6. Маргіналізація та її наслідки для людини.

Тема 4. Особистість та її ідентичність

Питання 1. Сфери, стадії соціалізації. Соціальні ролі.

Питання 2. Основні форми соціалізації особистості.

Питання 3. Життєві цінності та пріоритети.

Питання 4. Активна громадянська позиція.

Питання 5. Мобільність, адаптивність та креативність людини.

Питання 6. Механізми соціалізації.

Тема 5. Світ інформації та мас-медіа

Питання 1. Функції мас-медіа в суспільстві.

Питання 2. Вплив реклами на людину.

Питання 3. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р.

Питання 4. Найбільш поширені способи маніпуляції.

Питання 5. «Мова ворожнечі» та її використання.

Питання 6. Загрози приватності в Інтернеті.

Тема 6. Взаємодія громадян і держави в досягненні суспільного добробуту

Питання 1. Концепція сталого розвитку ООН.

Питання 2. Глобальні цілі сталого розвитку.

Питання 3. Відповідальність людини за раціональне використання природних ресурсів.

Питання 4. Економічний кругообіг.

Питання 5. Чинники, що впливають на попит та пропозицію.

Питання 6. Моделі ринкової економіки в Україні та світі.

Питання 7. Шляхи подолання корупції в Україні.

Тема 7. Україна, Європа, світ

Питання 1. Європейське і світове співробітництво.

Питання 2. Міжнародні відносини України із сусідніми державами.

Питання 3. Участь України в ОБСЄ, ООН, Раді Європи.

Питання 4. Витоки та процес Європейської інтеграції.

Питання 5. Участь України в миротворчих місіях ООН.

Питання 6. Женевська конвенція про захист жертв війни 1949 р. та додаткові протоколи до неї 1977 р.

Питання 7. Конвенція про поводження з військовополоненими 1929 р.

Організація самостійної роботи здобувачів освіти регламентується Положенням про самостійну роботу здобувачів освіти у ВСП «Харківській торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету».

6. ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Для визначення рівня засвоєння здобувачами освіти навчального матеріалу використовуються такі форми оцінювання та схема розподілу балів:

№	Рейтингові оцінки	Максимальні бали
1	Поточний контроль	60
1.1	<i>Тема 1. Демократичне суспільство та його цінності</i>	
	Опрацювання лекційного матеріалу	2
	Виконання практичних завдань	2
	Тестування	2
1.2	<i>Тема 2. Права і свободи людини</i>	
	Опрацювання лекційного матеріалу	2
	Виконання практичних завдань	2
	Тестування	2

№	Рейтингові оцінки	Максимальні бали
1.3	<i>Тема 3. Людина в соціокультурному просторі</i>	
	Опрацювання лекційного матеріалу	2
	Виконання практичних завдань	2
	Тестування	2
1.4	<i>Тема 4. Особистість та її ідентичність</i>	
	Опрацювання лекційного матеріалу	1
	Виконання практичних завдань	2
	Тестування	2
1.5	<i>Тема 5. Світ інформації та мас-медіа</i>	
	Опрацювання лекційного матеріалу	1
	Виконання практичних завдань	2
	Тестування	2
1.6	<i>Тема 6. Взаємодія громадян і держави в досягненні суспільного добробуту</i>	
	Опрацювання лекційного матеріалу	1
	Виконання практичних завдань	2
	Тестування	2
1.7	<i>Тема 7. Україна, Європа, світ</i>	
	Опрацювання лекційного матеріалу	1
	Виконання практичних завдань	3
	Тестування	3
1.8	Робота з викладачем	20
2	Підсумковий семестровий контроль	40
3	Оцінка з дисципліни	100

Форма підсумкового семестрового контролю – екзамен.

Оцінювання результатів навчання здобувачів освіти здійснюється за 100-бальною шкалою. Умовою допуску до екзамену є виконання програми навчальної дисципліни і отримання оцінки за виконання завдань поточного контролю не менше ніж 36 балів. Мінімальна загальна кількість балів для отримання позитивної оцінки з дисципліни – 60.

Організація та проведення контрольних заходів регламентується Положенням про оцінювання результатів навчання здобувачів освіти у ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету».

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Тема 1. Демократичне суспільство та його цінності

Основні джерела інформації

1. Демократія : від теорії до практики : навчальний посібник / Берроуз Г. та ін., Київ : Гнозис, 2019. С. 32–48.
2. Правознавство : підручник / Волошкевич Г. А. та ін. Черкаси : ЧНУ імені Б. Хмельницького, 2019. С. 37–42.

Додаткові джерела інформації

3. Доморослий В. І. Основи демократії (для студентів неспеціальних факультетів усіх форм навчання) : навчальний посібник. Умань : Візаві, 2021. 158 с.
4. Громадянське суспільство в час воєнних конфліктів : збірник наукових статей / за ред. П. Кендзьора. Львів : Панорама, 2020. 140 с.

Тема 2. Права і свободи людини

Основні джерела інформації

1. Конституція України : Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 : станом на 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Конституційне право : підручник / Барабаш Ю. Г. та ін.; за ред. М. І. Козюбри. Київ : Ваіте, 2021. С. 150–180.
3. Гапотій В. Д., Слишик О. А. Основи права : підручник, 2-ге вид. зі змінами та доп. Мелітополь : МДПУ імені Б. Хмельницького, 2019. С. 92–110.

Додаткові джерела інформації

4. Еволюція прав людини. Інтерв'ю з Л. Денисенко. Електронний ресурс. 29.11.2019. URL: <https://bit.ly/3VOyMxP>.

Тема 3. Людина в соціокультурному просторі

Основні джерела інформації

1. Аблов А. Ф. Загальна соціологія : конспект лекцій. Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2019. С. 96–103.
2. Толстов І. В., Даніл'ян В. О. Соціологія : навчальний посібник. Харків : УкрДУЗТ, 2018. С. 93–108.

Додаткові джерела інформації

3. Людина і культура : збірник наукових праць / за ред. Д. Шевчука. Острог : Острозька академія, 2019. С. 29–42.

Тема 4. Особистість та її ідентичність

Основні джерела інформації

1. Толстов І. В., Даніл'ян В. О. Соціологія : навчальний посібник. Харків : УкрДУЗТ, 2018. С. 111–138.
2. Соціологія: теорії середнього рівня : навчальний посібник / за наук. ред. Ю. Ф. Пачковського. Київ : Каравела, 2020. С. 94–110.

Додаткові джерела інформації

3. Соціальна мобільність : презентація. 24.10.2021. URL: <https://bit.ly/3VTGln6>.

Тема 5. Світ інформації та мас-медіа

Основні джерела інформації

1. Єнін М. Н., Северинчик О. П. Соціологія громадської думки та мас-медіа : комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни. Київ : КПІ імені Ігоря Сікорського, 2021. С. 26–60.

2. Зражевська Н. Теорія медій та суспільства : навчальний посібник. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2022. С. 46–63.

3. Квіт С. Масові комунікації : підручник. Київ : Києво-Могилянська академія, 2018. С. 223–229.

Додаткові джерела інформації

3. Афанасьєва О. Ю. Критичне сприйняття та протидія маніпуляції мас-медіа : навчальний відеоролик. 28.02.2020. URL: <https://bit.ly/3LKISLD>.

Тема 6. Взаємодія громадян і держави в досягненні суспільного добробуту

Основні джерела інформації

1. Економічна теорія: закономірності, практика та сучасність : підручник / Забарна Е. М. та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. С. 139–156.

2. Соціологія: теорії середнього рівня : навчальний посібник / за наук. ред. Ю. Ф. Пачковського. Київ : Каравела, 2020. С. 169–187.

Додаткові джерела інформації

3. Місцевий економічний розвиток та продовольча безпека. Український кризовий медіа-центр, публічне обговорення. 06.09.2022. URL: <http://surl.li/oolnk>.

Тема 7. Україна, Європа, світ

Основні джерела інформації

1. Політологія : навчально-методичний посібник / за наук. ред. В. С. Бліхара. Львів : Арал, 2018, С. 275–310.

2. Європейський Союз : навчальний посібник / Бояр А. О. та ін. Київ : Маслаков, 2020. С. 556–584.

Додаткові джерела інформації

3. Статус кандидата до ЄС: що це змінить для України та чи допоможе закінчити війну. 08.09.2022. URL: <https://bit.ly/42lyDhT>.

4. Україна–Європа–Світ : Міжнародний збірник наукових праць. Серія : Історія, міжнародні відносини / за ред. Л. М. Алексієвець. Вип. 23. Тернопіль : ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2019. С. 36–49. URL: <http://surl.li/nabnd>.